KOMISJA
EUROPEJSKA

Bruksela, dnia 5.7.2019 r.
COM(2019) 322 final

SPRAWOZDANIE KOMISJI DLA PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO I RADY

Trzynaste sprawozdanie roczne za rok 2018 w sprawie realizacji pomocy wspólnotowej na mocy rozporządzenia Rady (WE) nr 389/2006 z dnia 27 lutego 2006 r. ustanawiającego instrument wsparcia finansowego w celu stymulowania rozwoju gospodarczego tureckiej wspólnoty cypryjskiej

SPRAWOZDANIE KOMISJI DLA PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO I RADY

Trzynaste sprawozdanie roczne za rok 2018 w sprawie realizacji pomocy wspólnotowej na mocy rozporządzenia Rady (WE) nr 389/2006 z dnia 27 lutego 2006 r. ustanawiającego instrument wsparcia finansowego w celu stymulowania rozwoju gospodarczego tureckiej wspólnoty cypryjskiej

1. WPROWADZENIE

Rozporządzenie Rady (WE) nr 389/2006[1] („rozporządzenie o pomocy") stanowi podstawę udzielania pomocy na rzecz tureckiej wspólnoty cypryjskiej oraz nakłada wymóg składania rocznych sprawozdań dla Rady i Parlamentu Europejskiego. Niniejsze sprawozdanie dotyczy roku 2018.

2. PRZYGOTOWANIE PROGRAMU POMOCY

W okresie pomiędzy 2006 r. a końcem 2018 r. zaprogramowano kwotę 520 mln EUR na działania w ramach rozporządzenia o pomocy. Kwota przeznaczona w październiku 2018 r. na roczny program działań na 2018 r. wyniosła 34,5 mln EUR[2]. Wieloletnie ramy finansowe (WRF) na lata 2014–2020 zapewniają wieloletnią perspektywę dla programu i stabilne finansowanie roczne. Program pomocy ma jednak charakter tymczasowy, ponieważ jego celem jest ułatwienie zjednoczenia Cypru; zarówno rozporządzenie o pomocy, jak i rozporządzenie Rady nr 1311/213[3] określające WRF umożliwiają przeprowadzenie rewizji w przypadku zjednoczenia.

3. MECHANIZMY WDRAŻANIA

Program jest realizowany na tych obszarach Republiki Cypryjskiej, nad którymi rząd Republiki Cypryjskiej nie sprawuje faktycznej kontroli i na których stosowanie unijnego dorobku prawnego jest tymczasowo zawieszone zgodnie z protokołem 10 do traktatu o przystąpieniu. Pomoc jest realizowana przede wszystkim w ramach zarządzania bezpośredniego przez Komisję Europejską; niektóre projekty podlegają jednak zarządzaniu pośredniemu przez Program Narodów Zjednoczonych ds. Rozwoju (UNDP), Europejski Bank Odbudowy i Rozwoju (EBOR), British Council lub Northern Ireland Co-operation Overseas (NI-CO).

Komisja realizuje program w wyjątkowym kontekście politycznym, prawnym i dyplomatycznym. Konieczne są ustalenia doraźne umożliwiające kontynuację realizacji programu przy jednoczesnym poszanowaniu zasad należytego zarządzania finansami. W przypadku programów pomocy finansowanych przez UE rolę ram prawnych pomocy rozwojowej pełnią w zwykłych okolicznościach umowy z rządem państwa beneficjenta. W przypadku pomocy dla tureckiej wspólnoty cypryjskiej nie można zawrzeć takich umów. Zarządzanie nieodłącznym ryzykiem i jego ograniczanie stanowią odpowiedzialność Komisji, a przyjęte przez nią środki obejmują intensywne monitorowanie umów i udzielanie wsparcia beneficjentom, zmienione zasady płatności oraz ostrożne podejście do stosowania gwarancji

[1] Dz.U. L 65 z 7.3.2006, s. 5.
[2] Decyzja Komisji C(2018) 6695.
[3] Dz.U. L 347 z 2.12.2013, s. 884.

bankowych. Znaczna część środków programu jest przeznaczona na dotacje, które wymagają istotnych nakładów na zarządzanie.

Aby zapewnić powodzenie i stabilność realizacji w opisanych warunkach, turecka wspólnota cypryjska musi w pełni zaangażować się w przygotowanie do przyjęcia unijnego dorobku prawnego po rozwiązaniu problemu cypryjskiego.

Zespół programowy korzysta z pomieszczeń unijnego biura terenowego ds. programu (EUPSO) znajdującego się w północnej części Nikozji. Przedstawicielstwo Komisji na Cyprze organizuje również spotkania, seminaria i konferencje prasowe oraz pozostaje w kontakcie z cypryjską opinią publiczną na całej wyspie, między innymi w kwestiach dotyczących programu pomocy. Ponadto w ramach unijnego projektu Infopoint, finansowanego ze środków programu pomocy, prowadzonych jest szereg działań w zakresie komunikowania i eksponowania polegających na informowaniu o polityce, priorytetach i działaniach UE wspierających turecką wspólnotę cypryjską oraz na promowaniu europejskiej kultury.

4. WDRAŻANIE PROGRAMU W OKRESIE SPRAWOZDAWCZYM

4.1. Zarys ogólny

Komisja nadal realizuje rozporządzenie o pomocy, mając na celu wspieranie zjednoczenia. Komisja jest gotowa dostosowywać program zgodnie z wszelkimi porozumieniami osiągniętymi w ramach rozmów na temat rozwiązania problemu cypryjskiego.

Działania w 2018 r. obejmowały kontynuację szeregu ustanowionych i udanych projektów, takich jak stypendia unijne i środki budowy zaufania, polegające na wsparciu dla Komisji Osób Zaginionych i Komitetu Technicznego ds. Dziedzictwa Kulturowego.

Zwiększono pomoc udzielaną najważniejszym sektorom gospodarki, które przygotowują się do rozwiązania problemu cypryjskiego, poprzez projekty na rzecz rozwoju sektora prywatnego oraz obszarów wiejskich, a także rozwoju zasobów ludzkich. Kontynuowano starania w kierunku osiągnięcia realnych postępów w zakresie zwalczania chorób zwierząt i bezpieczeństwa żywności.

Nadal istnieją znaczne braki w zdolnościach beneficjentów do skutecznego wdrażania unijnego dorobku prawnego po wejściu w życie kompleksowego rozwiązania problemu cypryjskiego – wiele tekstów prawnych wciąż nie zostało jeszcze zatwierdzonych. Turecka wspólnota cypryjska obecnie lepiej rozumie jednak wyzwania związane z wdrożeniem tekstów prawnych zgodnych z normami UE.

Zasadniczym elementem programu pozostają dotacje. W przypadku programu stypendialnego Komisja w dalszym ciągu korzystała z outsourcingu w celu zagwarantowania, aby dotacje trafiały do beneficjentów terminowo i w sposób efektywny.

Od 2008 r. jednostka zarządzania projektem, którą ustanowiono zgodnie z zamówieniem na usługi pomocy technicznej, świadczy ponadto usługi na rzecz wspierania realizacji programów dotacji. Ta jednostka zarządzania projektem, której nazwę zmieniono w 2018 r. na zespół wsparcia ds. dotacji (ang. *Grant Support Team* – GST), stanowi cenną pomoc dla Komisji w zakresie zwiększania efektywności i wiarygodności zarządzania operacyjnego programami dotacji oraz wdrażania i monitorowania tych programów.

Jedną z nierozwiązanych kwestii jest budowa sieci kanalizacji dla Famagusty, na którą umowa została rozwiązana przez Komisję w grudniu 2013 r. Spór z byłym wykonawcą skierowano do rozstrzygnięcia w drodze postępowania polubownego po wyczerpaniu wszystkich możliwości zawarcia ugody. Równolegle w 2018 r. ogłoszono przetarg na powiązane prace naprawcze.

Pod koniec roku w ramach programu obowiązywało łącznie 206 umów.

4.2. Postępy w ramach poszczególnych celów

Ogólnym celem programu pomocy jest ułatwienie zjednoczenia Cypru poprzez stymulowanie rozwoju gospodarczego tureckiej wspólnoty cypryjskiej, ze szczególnym uwzględnieniem integracji gospodarczej wyspy, poprawy kontaktów między obiema społecznościami oraz kontaktów z UE, a także przygotowania do stosowania unijnego dorobku prawnego.

W 2018 r. podejmowano następujące działania, aby osiągnąć każdy z celów określonych w rozporządzeniu o pomocy:

4.2.1. Cel 1: Rozwój i przebudowa infrastruktury

W grudniu 2018 r. zawarto z UNDP umowę o przyznanie wkładu na wdrożenie nowej lokalnej platformy rozwoju projektów infrastrukturalnych (LIF). Platformę tę zaprojektowano jako przejrzysty mechanizm przyspieszający przeprowadzanie priorytetowych inwestycji infrastrukturalnych w ramach programu pomocy. Umowa o przyznanie wkładu opiewa na kwotę 17,7 mln EUR, a jej okres obowiązywania wynosi trzy lata.

Celem platformy jest wsparcie działań w zakresie określania, monitorowania, opracowywania, zamówień i fizycznego wdrażania dotyczących istotnych lokalnych inwestycji infrastrukturalnych. Projekty będą wybierane w drodze regularnych zaproszeń do wyrażenia zainteresowania kierowanych do lokalnych beneficjentów. Poniższa orientacyjna krótka lista obejmuje projekty gotowe do realizacji od początku 2019 r.:

- projekt rehabilitacji rzeki Pedieos/Kanlıdere;
- likwidacja starej oczyszczalni ścieków obsługującej teren Nikozji;
- rozbudowa oczyszczalni ścieków obsługujących teren Morfu/Güzelyurt i Famagusty;
- stworzenie kompostowni odpadów zielonych w Nikozji.

Finansowane ze środków UE szczegółowe studium wykonalności rehabilitacji rzeki Pedieos/Kanlıdere zakończono w grudniu 2018 r. W zakres tego studium wchodzi budowa parku linearnego na długości około 5 km wzdłuż rzeki obejmującego środki ochrony przeciwpowodziowej, drogi dla rowerów i pieszych, obszary rekreacyjne i placówki edukacji ekologicznej. Dzięki przedłużeniu zielonej linii na północ i południe ten służący obu społecznościom projekt ma na celu zbliżenie cypryjskich społeczności dzięki działaniom rekreacyjnym.

W sektorze gospodarki wodnej w grudniu 2018 r. podpisano umowę w ramach zamówienia na roboty budowlane opiewającą na kwotę 10,9 mln EUR w celu budowy nikozyjskiej części kolektora kanalizacyjnego obsługującego północne tereny Nikozji. Komisja podpisała również powiązaną umowę w ramach zamówienia na usługi w zakresie nadzoru nad pracami opiewającą na kwotę 0,7 mln EUR. Prace mają się rozpocząć w drugim kwartale 2019 r. i potrwać 33 miesiące. Projekt będzie obejmował budowę około 13 km kanałów ściekowych i 4 pompowni służących

odprowadzaniu ścieków z terenu Nikozji do służącej obu społecznościom oczyszczalni ścieków w Mia Milia/Haspolat w Nikozji, której budowę – również w ramach projektu finansowego ze środków UE – zakończono w 2013 r. Ponieważ moce istniejącego kolektora kanalizacyjnego, który obsługuje tereny centralnej, północnej i południowej Nikozji, są obecnie w pełni wykorzystywane, kolektor kanalizacyjny obsługujący północne tereny Nikozji ułatwi przyłączenie większej liczby obszarów miejskich do oczyszczalni ścieków zgodnie z dyrektywą dotyczącą oczyszczania ścieków komunalnych.

W grudniu 2018 r. podpisano umowę w ramach zamówienia na roboty budowlane opiewającą na kwotę 2,14 mln EUR oraz umowę w ramach zamówienia na usługi opiewającą na kwotę 0,5 mln EUR i dotyczącą finansowanego ze środków UE projektu zakładającego budowę systemu nawadniania zapewniającego ponowne wykorzystanie ścieków oczyszczonych w oczyszczalni ścieków Morfu/Güzelyurt. Prace rozpoczęły się w lutym 2019 r. i mają potrwać 29 miesięcy. Projekt zakłada wykorzystywanie ścieków oczyszczonych w oczyszczalni ścieków dzięki budowie zbiornika wodnego i skonstruowaniu systemu dystrybucji wody wykorzystywanej do nawadniania. Projekt ten ułatwi bezpieczne ponowne wykorzystanie 500 mln litrów wysokiej jakości wody przeznaczonej do nawadniania lokalnych upraw rocznie. Za pośrednictwem tego projektu Komisja dąży do podniesienia świadomości na temat korzyści płynących z ponownego wykorzystywania oczyszczonych ścieków do nawadniania upraw rolnych w północnej części Cypru.

Ukończono studium wykonalności i projekt koncepcyjny systemu dystrybucji na potrzeby wykorzystywania ścieków oczyszczonych w służącej obu społecznościom oczyszczalni ścieków w Mia Milia/Haspolat w Nikozji. Ostateczny, szczegółowy projekt i dokumentacja przetargowa związana z tym ważnym projektem służącym obu społecznościom znajdują się na końcowych etapach zatwierdzenia i oczekuje się, że zostaną ukończone w drugim kwartale 2019 r.

W 2018 r. ogłoszono przetarg na roboty budowlane dotyczące niezbędnych prac związanych z naprawą sieci kanalizacyjnych Famagusty. W kwietniu 2019 r. podpisano umowę w ramach zamówienia na roboty budowlane i związaną z tym projektem umowę w ramach zamówienia na usługi w zakresie nadzoru.

Rozpoczęto działania przygotowawcze w związku z pierwszą fazą likwidacji starej oczyszczalni ścieków obsługującej teren Nikozji. W wyniku projektu powstaną zakłady wstępnego oczyszczania ścieków pochodzących z przemysłu spożywczego, co pozwoli ograniczyć powierzchnię lagun wykorzystywanych do dalszego oczyszczania tych ścieków.

W dalszym ciągu poprzez różne działania zapewniano wsparcie w sektorze odpadów stałych. Realizacja dwóch podpisanych w grudniu 2017 r. umów – dotyczącej rozbudowy składowiska Koutsoventsis/Güngör i dotyczącej odgazowania składowiska – znajduje się obecnie na końcowych etapach. Pierwszą część rozbudowanego składowiska oddano do użytku tureckiej wspólnocie cypryjskiej we wrześniu 2018 r.

We współpracy z ekspertami Komisji w grudniu 2018 r. zakończono prace nad tekstem prawnym dotyczącym odpadów opakowaniowych, zgodnie z normami UE i najlepszymi praktykami. W ramach ciągłego dążenia do osiągnięcia zrównoważonego gospodarowania odpadami opakowaniowymi program pomocy wspiera rozwój i tworzenie organizacji odpowiedzialności producenta. W tym celu nawiązano rozmowy z organizacją Green Dot Cyprus. Ponadto w 2017 r.

zakończono tworzenie bazy danych dotyczącej gospodarowania odpadami stałymi, a w 2018 r. rozbudowano ją na podstawie europejskiego katalogu odpadów stałych, aby obejmowała również ścieki. Beneficjent z powodzeniem wprowadził bazę danych, dlatego w obecnych planach na 2019 r. przewidziano jej dalszą rozbudowę, aby obejmowała śledzenie odpadów opakowaniowych i zarządzanie wydawaniem koncesji organizacjom odpowiedzialności producenta.

Montaż, dostosowywanie i uruchamianie nowego obiektu sterylizacji niebezpiecznych odpadów medycznych zakończono podpisaniem protokołu odbioru wstępnego w sierpniu 2018 r. Realizację tego projektu dodatkowo wsparto projektem na rzecz rozwoju zdolności technicznych obejmującym zaprojektowanie i wdrożenie zrównoważonego systemu gospodarowania odpadami medycznymi. W 2019 r. beneficjentowi końcowemu nadal udziela się wsparcia, aby zapewnić zrównoważone działanie obiektu.

Gospodarkę odpadami stałymi uwzględniono również w programach dotacji wspierających społeczeństwo obywatelskie i lokalne społeczności. Przyznane dotacje są przeznaczone na utworzenie stacji przeładunku odpadów stałych oraz gospodarowanie odpadami zielonymi zgodnie ze spójnym, opracowanym przez UE planem zintegrowanego gospodarowania odpadami stałymi. Projekty są w trakcie realizacji i oczekuje się, że zostaną one zakończone do grudnia 2020 r.

Dokumentację przetargową dotyczącą dostarczania sprzętu laboratoryjnego i przyrządów do analizy powietrza, paliwa i wody opublikowano w grudniu 2018 r. Oczekuje się, że umowa zostanie podpisana w trzecim kwartale 2019 r. Sprzęt dostarczany na podstawie tej umowy umożliwi przeprowadzenie analizy i monitorowanie jakości w celu osiągnięcia zgodności z dyrektywami UE.

Ponadto w ramach budżetu programu pomocy na 2018 r. zatwierdzono projekt dotyczący dostarczania sprzętu do monitorowania jakości powietrza oraz sporządzono specyfikacje techniczne i oczekuje się, że przetarg zostanie ogłoszony w połowie 2019 r. Sprzęt ten przyczyni się do udoskonalenia istniejącej sieci monitorowania jakości powietrza ustanowionej w latach 2009–2010 dzięki finansowaniu UE.

W listopadzie 2018 r. podpisano umowę ramową w sprawie pomocy technicznej przy wdrażaniu programu efektywności energetycznej w szkołach. Umowa ta zapewni ocenę efektywności energetycznej w 10 szkołach pilotażowych, co doprowadzi do przeprowadzenia studium wykonalności określającego szczegółowo potencjalne środki mające na celu zwiększenie efektywności energetycznej istniejących budynków. Umowa ma również na celu podniesienie świadomości na temat efektywności energetycznej w szkołach.

Obecnie trwa ponadto przygotowywanie projektu dotyczącego dostarczenia sprzętu służącego do reagowania w sytuacjach wyjątkowych w celu zapobiegania zanieczyszczeniu wody, który to projekt zatwierdzono w ramach budżetu programu pomocy na 2018 r., oraz opracowywanie odpowiedniej dokumentacji przetargowej. Oczekuje się, że przetarg ten może zostać ogłoszony w połowie 2019 r.

4.2.2. Cel 2: Wspieranie rozwoju społeczno-gospodarczego

Projekt pomocy technicznej na rzecz sektora prywatnego (TAPS), który uruchomiono w listopadzie 2015 r., został ukończony we wrześniu 2018 r. Aby zapewnić zrównoważony charakter działania, prowadzone w ramach TAPS prace nad innowacjami i przedsiębiorczością będą kontynuowane na podstawie umowy

o przyznanie wkładu zawartej w grudniu 2018 r. z Northern Ireland Cooperation Overseas (NI-CO). Łączny budżet projektu dotyczącego innowacyjnej przedsiębiorczości i dialogu, którego czas realizacji przewidziano na trzy lata, wynosi 3 mln EUR. Działanie to stanowi odpowiedź na potrzebę większej liczby wspólnych przestrzeni na Cyprze, które umożliwiłyby zintensyfikowanie interakcji oraz wymiany doświadczeń i opinii, a także skuteczne partnerstwa i badania naukowe. Celem działania jest utworzenie fizycznych i wirtualnych przestrzeni dla innowatorów, przedsiębiorców i badaczy, nawiązanie dialogu między społecznościami oraz wymiana wiedzy.

W kwietniu 2018 r. ogłoszono zaproszenie do składania wniosków dotyczące konkurencyjnych przedsiębiorstw, klastrów i organizacji wspierających przedsiębiorczość, którego budżet wynosi 5 mln EUR. Oczekuje się, że poszczególne umowy o udzielenie dotacji zostaną podpisane w drugim kwartale 2019 r. We wrześniu 2018 r. podpisano umowę ramową dotyczącą opracowania specyfikacji technicznych systemu informatycznego mającego wspierać lokalne organy we wdrażaniu programu nadzoru rynku.

Ponadto kontynuowano zawartą z EBOR umowę o delegowaniu zadań, która ma na celu zapewnienie dwóch zasadniczych elementów niezbędnych do wzmocnienia pozycji konkurencyjnej lokalnych MŚP – dostępu do finansowania i doradztwa dla przedsiębiorstw. Do grudnia 2018 r. zatwierdzono 53 projekty dotyczące doradztwa, które są na etapie wdrożenia lub zostały już ukończone.

W dziedzinie rozwoju obszarów wiejskich w grudniu 2018 r. Komisja podpisała nową umowę w sprawie udzielania pomocy technicznej za pośrednictwem usług doradczych dla rolników. Umowę zawarto na 30 miesięcy. Komisja opublikowała również zaproszenie do składania wniosków (rozwój obszarów wiejskich IV), którego budżet wynosił 5 mln EUR (połowa tej kwoty miała zostać przeznaczona na hodowlę zwierząt, a połowa na uprawy). Oczekuje się, że poszczególne umowy zostaną podpisane w czwartym kwartale 2019 r.

W 2018 r. dzięki pomocy technicznej UE nastąpiła dalsza poprawa umiejętności lekarzy weterynarii w zakresie przeciwdziałania chorobom zwierząt, ich kontroli i zwalczania. W rezultacie personel weterynaryjny upoważniono do opracowania i wdrożenia programów nadzoru nad chorobami, ich kontroli i zwalczania, zgodnie z wymogami UE. Poprawiono również umiejętności w zakresie wczesnego wykrywania i eliminacji nowo występujących chorób zwierząt (takich jak pryszczyca, zakażenie wirusem choroby guzowatej skóry bydła, zakażenie wirusem pomoru małych przeżuwaczy oraz ospa owiec i ospa kóz). Sporządzono plany i procedury gotowości na wypadek sytuacji kryzysowej, które mają na celu szybkie i skuteczne zwalczanie ognisk chorób zwierząt.

Dzięki stałemu pobieraniu próbek od zwierząt i badaniu zwierząt (finansowanym w pełni ze środków UE) około 40 % gospodarstw zajmujących się chowem owiec, kóz i bydła uznano za wolne od chorób zwierząt takich jak bruceloza, gruźlica bydła i enzootyczna białaczka bydła, zgodnie z wymogami UE.

Dzięki instrumentowi TAIEX oraz pomocy technicznej ukończono prace nad tekstami prawnymi i procedurami zatrudnienia w celu zaangażowania sektora prywatnego (tj. prywatnych lekarzy weterynarii) we wdrażanie programów przeciwdziałania chorobom zwierząt i wykonywanie innych publicznych zadań weterynaryjnych (takich jak kontrole). Powinno to przyczynić się do zwiększenia lokalnych zdolności w zakresie wdrażania programów i wymogów weterynaryjnych

zgodnych z przepisami UE. Ponadto stworzono system regularnej wymiany z zainteresowanymi stronami informacji i dokumentacji na temat programów/działań weterynaryjnych. Jego celem jest przyczynienie się do lepszego wzajemnego zrozumienia i szybszej poprawy w komunikacji między służbami weterynaryjnymi a zainteresowanymi stronami lub szybszego rozwiązywania problemów pojawiających się w kontaktach między nimi.

Ponadto w 2018 r. Komisja podpisała nową umowę w ramach zamówienia na roboty budowlane opiewającą na kwotę 2,4 mln EUR w celu wsparcia budowy systemu unieszkodliwiania odpadów zwierzęcych w tureckiej wspólnocie cypryjskiej. Jej celem jest poprawa zdrowia publicznego, zdrowia zwierząt i środowiska dzięki wdrożeniu systemu gromadzenia, transportu i unieszkodliwiania materiałów pochodzenia zwierzęcego, które nie są spożywane przez ludzi (produktów ubocznych pochodzenia zwierzęcego). Umowa pozwoli sfinansować budowę centralnego punktu gromadzenia, przechowywania i spalania produktów ubocznych pochodzenia zwierzęcego oraz 6 zależnych od niego centrów gromadzenia i transferu rozmieszczonych w północnej części Cypru.

W sektorze edukacji w 2018 r. kontynuowano wdrażanie 15 projektów, które w 2016 r. uzyskały dotacje w ramach programu dotacji o wartości 1,5 mln EUR na rzecz innowacji i zmian w edukacji VI; 10 z nich ukończono pod koniec roku. Przedmiotem tych projektów jest poprawa zdolności nauczania / uczenia się w szkołach poprzez wprowadzenie programów zajęć dodatkowych i umiejętności miękkich, a także budowa laboratoriów naukowych i szklarni na potrzeby rolnictwa ekologicznego. Z drugiej strony projekty na rzecz uczenia się przez całe życie służą poprawie kwalifikacji zawodowych architektów i inżynierów oraz wprowadzeniu kursów szkoleniowych w zakresie przedsiębiorczości i uczenia się przez całe życie w celu poprawy szans na zatrudnienie wśród młodzieży.

W 2018 r. dotacje w ramach programu dotacji o wartości 1,5 mln EUR na rzecz innowacji i zmian w edukacji VII przyznano kolejnym 10 projektom. W ramach tego nowego programu przedmiotem projektów szkolnych jest podwyższenie poziomu włączenia społecznego i zwiększenie mobilności dzieci o specjalnych potrzebach edukacyjnych, poprawa metod nauczania języków angielskiego i greckiego dzięki technologii i wprowadzenie zajęć pozaprogramowych mających na celu podniesienie umiejętności życiowych uczniów szkół podstawowych. Projekty w zakresie uczenia się przez całe życie przyczyniają się do poprawy umiejętności w zakresie przedsiębiorczości młodzieży i kobiet, wzmocnienia praktyk w zakresie przedsiębiorczości społecznej w tureckiej wspólnocie cypryjskiej i opracowania programów uczenia się przez całe życie w celu zwiększenia zdolności do zatrudnienia młodzieży i osób z niepełnosprawnościami. Projekty objęte dotacjami mają zostać ukończone do końca 2021 r.

W listopadzie 2018 r. zakończył się uruchomiony w listopadzie 2015 r. drugi projekt pomocy technicznej na rzecz rozwoju kształcenia, szkolenia zawodowego i rynku pracy (VETLAM II). Projekt ten pomógł zmienić i opracować 41 standardów zawodowych w zakresie umiejętności zawodowych. Ponadto przyczynił się do opracowania klasyfikacji zawodów zgodnej z normami MOP ISCO-08, strategii na rzecz szkół zawodowych oraz aktywnych instrumentów rynku pracy na potrzeby trzech wybranych grup defaworyzowanych (młodzież, kobiety i osoby z niepełnosprawnościami). Opracowano również procedury oceny programów uczenia się opartego na pracy i przygotowania zawodowego oraz stworzono lokalną grupę oceniających.

W ramach dalszego wspierania sektora edukacji zgodnie z priorytetami strategicznych ram UE – „Kształcenie i szkolenie 2020” podpisano umowę ramową. Pomoc techniczna miała na celu przeprowadzenie oceny obecnej sytuacji w sektorze edukacji oraz jego powiązania z gospodarką, ułatwienie opracowania planu rozwoju oraz pomoc w określeniu potrzeb, które można byłoby zaspokoić dzięki przyszłemu wsparciu UE w dziedzinie edukacji. Działania wspierające zakończono w grudniu 2018 r., a ich wyniki zostaną wykorzystane do przygotowania przyszłego wsparcia na rzecz sektora edukacji.

Drugi etap programu monitorowania ekonomicznego, prowadzonego przez Bank Światowy, opierał się na wynikach wcześniejszych prac analitycznych i zapewnił dodatkową dogłębną analizę i pomoc techniczną w ważnych dziedzinach. W programie skupiono się na analizie podatkowej, stabilnych finansowo organach administracji publicznej, gospodarczych i związanych z handlem skutkach zjednoczenia, rozwoju sektora prywatnego i włączenia społecznego oraz monitorowaniu makroekonomicznym. Zgodnie z priorytetami politycznymi przyjętymi w ramach programu pomocy w 2017 r. zakontraktowano dodatkową pulę 4,8 mln EUR w celu dalszego zaangażowania Banku Światowego, aby opierać się na dotychczasowych pracach analitycznych i doradczych oraz w dalszym ciągu zapewniać porady i ukierunkowane wsparcie tureckiej wspólnocie cypryjskiej do grudnia 2020 r. W 2018 r. w dalszym ciągu prowadzono działania w ramach programu wraz z ukierunkowanym wsparciem na rzecz rozwoju sektora prywatnego, sektora rolnictwa, włączenia społecznego i organów społeczności lokalnej.

4.2.3. Cel 3: Wspieranie pojednania, środki budowy zaufania oraz wsparcie dla społeczeństwa obywatelskiego

Komisja Osób Zaginionych wspierana przez program pomocy za pośrednictwem porozumienia z UNDP w sprawie zarządzania pośredniego kontynuowała swoje prace w terenie i prace laboratoryjne. Do końca 2018 r. spośród łącznej liczby 2 002 osób zaginionych Komisja Osób Zaginionych ekshumowała 1 202 szczątków, przy czym 927 zidentyfikowano genetycznie i zwrócono rodzinom.

W grudniu 2018 r. rozszerzono umowę o przyznanie wkładu zawartą z UNDP, tak aby zapewnić środki finansowe na rzecz działalności Komisji Osób Zaginionych na 2019 r. w kwocie 3 mln EUR. Ogólnie rzecz biorąc, w latach 2006–2019 UE wniosła wkład łącznie w wysokości 25,5 mln EUR, co stanowi 75 % całkowitej kwoty środków przekazanych Komisji Osób Zaginionych w ciągu 13 lat.

Z upływem czasu coraz trudniej jest uzyskać precyzyjne informacje w celu ustalenia dokładnych miejsc pochówku. Obecnie stanowi to kluczowe wyzwanie, któremu należy sprostać, aby ułatwić realizację etapów dochodzenia, prac wykopaliskowych i ekshumacji, przez ponowne przeszukanie archiwów cywilnych i wojskowych na Cyprze i poza jego granicami oraz przez intensywniejsze wykorzystanie narzędzi informatycznych.

Dodatkowe dopłaty uzupełniające w wysokości 0,4 mln EUR do zwykłego rocznego wsparcia są finansowane z budżetu programu pomocy na 2017 r. na szczególny wniosek Komisji Osób Zaginionych. Dopłaty te pokrywają wyższe koszty badań DNA oraz odszkodowań i naprawy dróg oraz mienia prywatnego uszkodzonych w wyniku prac wykopaliskowych. Ponadto z dopłat uzupełniających finansuje się również studium wykonalności składowiska Dikomo/Dikmen.

W wyniku dwuletniego dochodzenia pod koniec 2017 r. uzyskano informacje na temat przeniesienia szczątków ludzkich ze wsi Askeia na składowisko odpadów w Dikomo/Dikmen, które to przeniesienie miało przypuszczalnie miejsce w latach 1995–1996. UE, która nie posiadała tych informacji, w latach 2009–2012 finansowała projekt rekultywacji składowiska odpadów. W styczniu 2018 r. Komisja Europejska przekazała Komisji Osób Zaginionych specyfikacje techniczne oraz szkice prac przeprowadzonych w ramach unijnego projektu. W lutym 2018 r. Komisja Osób Zaginionych złożyła wniosek o sfinansowanie studium wykonalności w celu dokonania oceny możliwości przeprowadzenia prac wykopaliskowych na terenie składowiska odpadów przy zachowaniu odpowiednich środków bezpieczeństwa mających na celu ograniczenie zagrożeń sanitarnych związanych z takimi pracami, a także w celu oszacowania kosztów takich prac i późniejszej potencjalnej rekultywacji tego terenu. Komisja uwzględniła ten wniosek i studium jest obecnie w toku.

Ochrona dziedzictwa kulturowego za pośrednictwem Komitetu Technicznego ds. Dziedzictwa Kulturowego, w którym reprezentowane są obie społeczności, stanowiła nadal kluczowy element działań na rzecz pojednania i budowania zaufania objętych wsparciem w ramach programu pomocy. Ogólnie rzecz biorąc, na program ochrony dziedzictwa kulturowego przeznaczono 14,7 mln EUR ze środków finansowych UE, przy czym kwotę tę wykorzystuje się na poprawę ochrony 75 miejsc mających znaczenie dla dziedzictwa kulturowego na terenie całej wyspy. Liczba ta obejmuje 58 zakończonych projektów dotyczących prac, 9 zakończonych projektów w zakresie projektowania oraz 8 projektów w trakcie realizacji. Główne osiągnięcia z 2018 r. to ukończenie prac konserwacyjnych minaretu Cami-i Kebir i Hammam w Pafos, meczet Tuzla w Larnace oraz stanowisko archeologiczne Hagia Triada, a także konserwacja kościoła Agios Filon na stanowisku archeologicznym na półwyspie Karpas/Karpasia. W Famaguście odnowiono kościół Matki Boskiej Ormiańskiej i kościół Matki Boskiej z Góry Karmel oraz bramę Ravelin / Land i kościół św. Anny. Podejmowane są działania mające na celu rozwijanie umiejętności osób dbających o odrestaurowane miejsca, aby zapewnić ich odpowiednią ochronę i dbanie o nie przez wspólnoty beneficjentów.

W odpowiedzi na inicjatywę obu przywódców cypryjskich w zakresie nowych środków budowy zaufania Komisja podjęła w 2015 r. szybkie działanie w celu realokacji zasobów niezbędnych do otwarcia nowych przejść granicznych w miejscowościach Deryneia i Lefka-Apliki. Przejścia graniczne otwarto dnia 2 listopada 2018 r.

W 2018 r. kontynuowano wsparcie dla społeczeństwa obywatelskiego. W ramach „Civic Space” (przestrzeń społeczeństwa obywatelskiego) w dalszym ciągu zapewniano pomoc techniczną dla organizacji społeczeństwa obywatelskiego w celu budowania zdolności tych organizacji, promowania środowiska sprzyjającego rozwojowi społeczeństwa obywatelskiego i pobudzania tworzenia sieci kontaktów i wspólnych działań z Grekami cypryjskimi i innymi organizacjami społeczeństwa obywatelskiego UE. Od 2015 r. w ramach „Civic Space” udzielono za pomocą mechanizmu „Grow Civic” wsparcia dla 49 inicjatyw obywatelskich (z czego w 2018 r. wsparcie otrzymało 8 inicjatyw) w obszarach takich jak pokój i pojednanie, młodzież, kształcenie, zdrowie, sztuka, prawa człowieka lub środowisko. Co trzy miesiące zwoływano Forum Społeczeństwa Obywatelskiego – platformę, w ramach której organizacje społeczeństwa obywatelskiego mogą

wyrażać swoje oczekiwania oraz priorytety. Forum działało jako katalizator w odniesieniu do rzecznictwa i promowało aktywne obywatelstwo.

Po raz trzeci odbył się trwający cały miesiąc cykl działań organizacji społeczeństwa obywatelskiego pod tytułem „Festiwal Drzwi Otwartych", który miał miejsce we wrześniu i październiku 2018 r. i miał na celu podniesienie poziomu świadomości działań organizacji społeczeństwa obywatelskiego oraz ich eksponowanie, promowanie wolontariatu wśród osób w każdym wieku oraz ułatwienie tworzenia sieci kontaktów między organizacjami społeczeństwa obywatelskiego z Nikozji a organizacjami z innych regionów. W festiwalu uczestniczyło ponad 60 stowarzyszeń, fundacji, platform, inicjatyw i działaczy, w tym 10 organizacji działających w ramach obu społeczności; wszystkie te podmioty zorganizowały razem ponad 120 działań, aby spotykać się z ludźmi i tworzyć sieć kontaktów z innymi organizacjami społeczeństwa obywatelskiego. W ramach wymiany członków obu społeczności zorganizowano wizyty między organizacjami społeczeństwa obywatelskiego z Limassolu i Famagusty, które spotkały się z ogromnym zainteresowaniem obu stron.

W sierpniu 2018 r. w Brukseli i Amsterdamie zorganizowano wizytę studyjną dotyczącą przeciwdziałania handlowi ludźmi, w której udział wzięli członkowie ośmiu różnych organizacji społeczeństwa obywatelskiego, po jednym członku z każdej organizacji. Wizyta studyjna miała na celu podniesienie poziomu wiedzy i doświadczenia w zakresie przeciwdziałania handlowi ludźmi oraz zapewniła uczestnikom możliwości tworzenia sieci kontaktów na poziomie UE.

W 2018 r. zakończono realizację 18 oczekujących umów udzielonych w ramach programów dotacji społeczeństwo obywatelskie w działaniu IV i społeczeństwo obywatelskie w działaniu V, a w ramach programu dotacji społeczeństwo obywatelskie w działaniu VI zawarto 8 nowych umów. Dzięki tym dotacjom finansuje się wiele różnych działań w dziedzinach ochrony środowiska, praw człowieka, sztuki i sportu w celu wzmocnienia zdolności organizacji społeczeństwa obywatelskiego oraz zachęcenia do zaangażowania obywateli i wymian między społecznościami.

W czerwcu 2018 r. ogłoszono nowe zaproszenie do składania wniosków pt.: „Razem przeciwko handlowi ludźmi" w celu zachęcenia do skutecznego i skoordynowanego reagowania na wszelkie formy handlu ludźmi, zapobiegania handlowi ludźmi oraz w celu poprawy dostępu ofiar do ich praw.

4.2.4. Cel 4: Zbliżenie tureckiej wspólnoty cypryjskiej do UE

Zarządzanie programem stypendialnym UE zostało zlecone British Council od roku akademickiego 2014–2015. Budżet dostępny w ramach zaproszenia na rok 2018/2019 umożliwił sfinansowanie 171 stypendiów na rok akademicki 2018/2019. Stypendia te stanowiły wsparcie dla studentów na pierwszym roku studiów pierwszego stopnia, studentów na studiach magisterskich lub doktoranckich oraz badaczy i wysoko wykwalifikowanych pracowników w dalszym rozwijaniu swoich umiejętności językowych i zawodowych we wszystkich państwach członkowskich UE w ramach kursów językowych lub programów staży. Od 2007 r. program stypendialny zapewnił dostęp do stypendiów dla ponad 1 400 studentów i wysoko wykwalifikowanych pracowników z tureckiej społeczności cypryjskiej.

Ciągłość tego programu jest uważana za kluczową, w związku z czym zwiększone zostaną działania ukierunkowane na sprostanie potrzebom i eliminację braków

w tureckiej wspólnocie cypryjskiej. W ramach działań w zakresie zarządzania programem stypendialnym British Council zorganizuje co roku dzień „Studiuj w Europie", aby przekazywać studentom informacje o możliwościach studiowania w UE. Od kilku lat rozwijana jest sieć absolwentów w celu zacieśnienia kontaktów i stosunków zawodowych między absolwentami, który korzystali ze stypendium. British Council stale monitoruje skutki średnioterminowe, na przykład odsetek studentów wracających na Cypr i powodzenie w znalezieniu zatrudnienia.

W 2018 r. turecka wspólnota cypryjska nadal wykazywała duże zapotrzebowanie na informacje na temat UE. Unijny projekt Infopoint, który jest zarządzany wraz z przedstawicielstwem Komisji Europejskiej na Cyprze, rozpoczął funkcjonowanie na początku 2015 r., a jego całkowity budżet na okres 60 miesięcy ustalono na 3 mln EUR (z możliwością przedłużenia umowy). Przyczynił się on do wysokiego poziomu widoczności UE, jej polityki i programu pomocy. Dotychczasowe działania w ramach unijnego projektu Infopoint dotyczyły ponad 25 tematów związanych z UE, w tym tematu środowiska (woda, energia, recykling, różnorodność biologiczna), rolnictwa ekologicznego, bezpieczeństwa i higieny pracy, bezpieczeństwa żywności, dobrostanu zwierząt i zdrowia zwierząt. Projekt obejmował również takie tematy jak prawa człowieka, prawa osób niepełnosprawnych, prawa dzieci, równouprawnienie płci, prawa osób LGBTQ oraz prawa konsumentów.

W 2018 r. w ramach unijnego projektu Infopoint zorganizowano 50 wydarzeń (34 w Nikozji i 16 poza nią), w tym Dzień Europy, Europejski Tydzień Przeciwko Rasizmowi, Europejski Dzień Młodzieży i Międzynarodowy Dzień Młodzieży, Europejską Noc Naukowców, Europejski Dzień Przeciwdziałania Handlowi Ludźmi, Tydzień Mobilności i Bezpieczeństwa Ruchu Drogowego i Europejski Tydzień MŚP. Wydarzenia te przyciągnęły ponad 5 144 uczestników, co wskazuje na wzrost zainteresowania ze strony społeczności (4 849 uczestników w wydarzeniach w 2017 r. i 4 382 uczestników w wydarzeniach w 2016 r.). Zwiększono liczbę wydarzeń z udziałem szkół, aby zapewnić szerszy zasięg działań informacyjnych.

W 2018 r. rozdystrybuowano 5 151 produktów informacyjnych i 12 biuletynów (od uruchomienia projektu Infopoint ich łączna liczba wyniosła odpowiednio 18 835 i 42). W 2018 r. w lokalnych mediach pojawiły się również 493 artykuły prasowe i 45 spotów telewizyjnych (odpowiednio 1 759 i 160 od powstania projektu). Ruch na stronie „Abbilgi" na Facebooku potwierdził popularność działań (2 982 nowych polubień w 2018 r., co daje łączną liczbę 13 998 polubień od uruchomienia tej strony). Do końca 2018 r. zasięg postów na Facebooku wynosił 291 829 osób.

W ramach unijnego projektu Infopoint wspierano również promocję wszystkich zaproszeń do składania wniosków oraz innych finansowanych z programu pomocy projektów i wydarzeń poprzez posty/przypomnienia na Facebooku, plakaty umieszczane na witrynach sklepowych, organizowanie wydarzeń i uruchamianie projektów w przestrzeni publicznej Infopoint. W ramach projektu nawiązano partnerstwa strategiczne z innymi projektami finansowanymi z UE i projektami pomocy technicznej, a także z właściwymi departamentami i organizacjami społeczeństwa obywatelskiego.

4.2.5. Cele 5–6: Przygotowanie tureckiej wspólnoty cypryjskiej do wprowadzenia i wdrożenia unijnego dorobku prawnego

Instrument pomocy technicznej i wymiany informacji Komisji Europejskiej (TAIEX) służy realizacji celów 5 i 6 rozporządzenia o pomocy, a tym samym pomaga w przygotowaniu tureckiej wspólnoty cypryjskiej do wdrażania unijnego dorobku

prawnego, mając na uwadze perspektywę wycofania jego zawieszenia po wejściu w życie kompleksowego rozwiązania problemu cypryjskiego.

W 2018 r. pomoc utrzymano w 17 głównych obszarach lub „sektorach" unijnego dorobku prawnego. Łącznie w 2018 r. zorganizowano 207 wydarzeń. Działania w ramach instrumentu TAIEX obejmowały między innymi misje ekspertów, warsztaty i wizyty studyjne. Zainteresowane strony z tureckiej wspólnoty cypryjskiej wykazały się znacznie większą wiedzą na temat wymogów unijnego dorobku prawnego w większości aktywnych sektorów instrumentu TAIEX.

Nadal wspierana była wymiana handlowa przez zieloną linię (rozporządzenie nr 866/2004). W 2018 r. niezależni eksperci prowadzili systematyczne inspekcje fitosanitarne ziemniaków i produktów cytrusowych, pobierali próbki miodu do analizy i przedstawili zaktualizowany wykaz statków, których połów może być przedmiotem wymiany handlowej przez zieloną linię.

4.3. Realizacja finansowa (zawieranie umów i dokonywanie płatności)

4.3.1. Zawieranie umów

W 2018 r. Komisja podjęła zobowiązania prawne w wysokości 56,2 mln EUR, co oznacza, że objęto kontrolą znaczną część zgromadzonych środków, które pozostały niezaangażowane w ramach programu pomocy.

4.3.2. Płatności

W 2018 r. płatności wyniosły 26,3 mln EUR (17,2 mln EUR w 2017 r.).

4.4. Monitorowanie

Komisja ponosi bezpośrednią odpowiedzialność za realizację większości projektów (zarządzanie bezpośrednie). Pracownicy Komisji zapewniają bardzo wysoki poziom monitorowania, które obejmuje stały kontakt z wykonawcami, wizyty kontrolne na miejscu, a także spotkania na miejscu i działania komitetów sterujących. Jednostka zarządzania projektem / zespół wsparcia ds. dotacji w dalszym ciągu wspierały Komisję w monitorowaniu wdrażania umów/projektów dotyczących udzielenia dotacji społecznościom lokalnym na cele rozwojowe, MŚP i przedsiębiorstwom wiejskim, organizacjom społeczeństwa obywatelskiego, szkołom oraz organizacjom zajmującym się kształceniem i szkoleniem zawodowym, jednocześnie udzielając wsparcia beneficjentom dotacji w zakresie stosowania unijnych zasad wdrażania umów o udzielenie dotacji, w tym dotyczących zamówień wtórnych.

Ponadto Komisja wykonuje szereg umów w trybie zarządzania pośredniego. Jednostki wdrażające, takie jak UNDP, EBOR, British Council i Northern Ireland Co-operation Overseas (NI-CO), podlegają ocenie filarów i odpowiadają przed Komisją zgodnie z odpowiednimi umowami ramowymi. Komisja ściśle angażuje się w bieżące monitorowanie tych działań.

Jeżeli chodzi o instrument TAIEX, regularne monitorowanie obejmuje posiedzenia grupy sterującej projektu w celu dokonania podsumowania, oceny postępów i dalszego planowania. Logistyka instrumentu TAIEX jest monitorowana za pośrednictwem internetowego systemu zarządzania instrumentem TAIEX.

4.5. Audyt i kontrole

W 2017 r. Służba Audytu Wewnętrznego (IAS) przeprowadziła audyt zarządzania finansami przez Służbę ds. Wspierania Reform Strukturalnych, w tym zarządzania finansami w zakresie programu pomocy. Celem audytu było między innymi

sprawdzenie merytorycznej adekwatności systemu kontroli wewnętrznej w zakresie zarządzania finansami (legalność i prawidłowość oraz wydajność przepływu środków finansowych) oraz skuteczności ich wdrożenia. Służba Audytu Wewnętrznego ustaliła występowanie pewnych niedociągnięć w zakresie środowiska kontroli wewnętrznej obowiązującego w ramach procedur udzielania zamówień publicznych. Niedociągnięcia te są obecnie usuwane w drodze planu działania wdrażanego w odpowiedzi na zalecenia IAS.

Wdraża się następujące środki naprawcze: (i) przed rozpoczęciem postępowania o udzielenie zamówienia w ramach programu pomocy przeprowadza się analizę potrzeb w oparciu o opracowany w tym celu nowy szablon i na tej podstawie dokonuje się wyboru rodzaju tego postępowania; (ii) równolegle opracowuje się odpowiednie tabele kontrolne w celu monitorowania wykazów zamówień od chwili rozpoczęcia postępowania o udzielenie zamówienia do chwili podpisania umowy; oraz (iii) wydaje się wytyczne w celu wyjaśnienia obowiązujących przepisów.

4.6. Ocena

Turecka wspólnota cypryjska musi znacznie poprawić jakość statystyk przy dostosowywaniu w przyszłości do unijnego dorobku prawnego.

W listopadzie 2018 r. Służba ds. Wspierania Reform Strukturalnych zawarła umowę o przeprowadzenie pierwszego monitorowania zorientowanego na rezultaty (ROM) mającego na celu dokonanie przeglądu co najmniej 16 działań pod kątem adekwatności, efektywności, skuteczności oraz zrównoważonego charakteru. Monitorowanie zorientowane na rezultaty będzie stanowiło dla Służby ds. Wspierania Reform Strukturalnych pomoc w zakresie monitorowania projektów finansowanych przez UE w ramach programu pomocy oraz sprawozdawczości dotyczącej tych projektów. Przeglądy w ramach ROM będą się koncentrowały na zamówieniach na usługi oraz programach dotacji i będą obejmowały zarówno trwające, jak i niedawno zrealizowane zamówienia. Umowa w sprawie wdrażania ROM będzie realizowana przez okres dwóch lat.

4.7. Informacje, promocja i eksponowanie działań

W 2018 r. przeprowadzono ogółem 330 działań mających na celu eksponowanie programu i informowanie o nim, których znaczna część została zorganizowana we współpracy z przedstawicielstwem Komisji Europejskiej na Cyprze. Najważniejszymi wydarzeniami w 2018 r. były między innymi: prezentacje „Orędzie o stanie Unii i priorytety na 2018 r.", „Festiwal Drzwi Otwartych", dzielenie się informacjami na temat prac organizacji społeczeństwa obywatelskiego w różnych miastach, warsztaty z zakresu bezpieczeństwa żywności na temat sposobu, w jaki wsparcie UE przyczynia się do poprawy bezpieczeństwa żywności, oraz wizyty uczniów szkół średnich w oczyszczalni ścieków w Morfu/Güzelyurt, którą sfinansowano ze środków UE. Z okazji Dnia Europy zorganizowano w Nikozji jedno duże wydarzenie plenerowe oraz dwa plenerowe koncerty muzyki klasycznej orkiestry kameralnej obu społeczności w mieście Lefka/Lefke i we wsi Temblos/Zeytinlik, w których to wydarzeniach wzięło udział ponad 500 osób.

Zorganizowano wiele wydarzeń publicznych dotyczących stypendiów unijnych dla tureckiej wspólnoty cypryjskiej, w tym wydarzenie mające na celu tworzenie sieci kontaktów studentów i absolwentów, w ramach których przeprowadzono szeroko zakrojone działania informacyjne. Odbyły się ceremonie zakończenia różnych projektów ochrony dziedzictwa kulturowego, w tym ceremonie zakończenia remontu

kościoła Matki Boskiej Ormiańskiej i kościoła Matki Boskiej z Góry Karmel oraz bramy Ravelin / Land . W ramach wydarzenia w Kutsowendis/Güngör związanego z rozpoczęciem eksploatacji nowo oddanego do użytku zakładu magazynowania odpadów stałych (etap 2) przeprowadzono szeroko zakrojone działania informacyjne na temat wsparcia UE dla tureckiej wspólnoty cypryjskiej w odniesieniu do gospodarowania odpadami stałymi. O wsparciu UE w obszarze bezpieczeństwa drogowego oraz bezpieczeństwa i higieny pracy informowano również podczas różnych szkoleń w szkołach.

Wydano dwie ważne publikacje, a mianowicie „2008–2018: 10 Years Working Together For Our Common Heritage – The Technical Committee on Cultural Heritage in Cyprus" („2008–2018: Dziesięć lat wspólnej pracy na rzecz wspólnego dziedzictwa – Komisja Techniczna ds. Dziedzictwa Kulturowego na Cyprze") oraz „Aid Programme for the Turkish Cypriot community Selected Stories" („Program pomocy dla tureckiej wspólnoty cypryjskiej – wybrane relacje").

4.8. Konsultacje z rządem Republiki Cypryjskiej

Odbyły się spotkania z przedstawicielami rządu Republiki Cypryjskiej, w szczególności podczas wizyty wyższych rangą urzędników Komisji na wyspie. Komisja nadal polega na współpracy rządu w zakresie weryfikacji praw własności; spotyka się również regularnie ze Stałym Przedstawicielstwem w Brukseli.

5. WNIOSKI

Komisja nadal udziela pomocy w ramach rozporządzenia o pomocy w celu ułatwienia zjednoczenia Cypru przez wspieranie rozwoju gospodarczego tureckiej wspólnoty cypryjskiej i prowadzi działania w ramach swoich sześciu celów. W 2018 r. w dalszym ciągu koncentrowano pomoc na obszarach, które stwarzają szczególne problemy, jeśli chodzi o zgodność w przyszłości ze unijnym dorobkiem prawnym.

Ze względu na ograniczenia zdolności, ograniczone zasoby ludzkie i finansowe oraz braki w gotowości do przyjęcia w przyszłości unijnego dorobku prawnego należy dokładnie rozważyć trwałość projektów. Kolejne okresy programowania będą stale odzwierciedlały dotychczasową historię pomocy i stopień zaawansowania projektów. Podejmowane wysiłki będą się w dalszym ciągu koncentrowały na wywieraniu większego wpływu w priorytetowych obszarach w drodze mniej licznych, lecz większych działań.

Komisja jest gotowa na rozmieszczenie zasobów, w tym w ramach programu pomocy, celem wsparcia negocjacji dotyczących rozwiązania problemu cypryjskiego w razie potrzeby pod auspicjami ONZ.